

УДК 340.12(043)

Сидорович Р. М.,

sudor2023@ukr.net, ORCID ID: 0009-0002-1447-0583

*аспірант Інституту права, психології та інноваційної освіти,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів*

ВИМОГИ ДО АДАПТИВНОСТІ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Анотація. У статті проводиться аналіз вимог до адаптивності інституту державної служби в контексті євроінтеграційних тенденцій України.

Констатовано, що суттєвим принципом і вимогою європейських стандартів у зв'язку з тенденціями глобалізації, трансформації та інформатизації суспільної реальності є адаптивність досліджуваного інституту. Він стає не просто функціональним апаратом, але і живим організмом, який адаптується до вимог часу та інтегрує європейські цінності в основі своєї діяльності, розвиток державної служби відбувається паралельно з вибором суспільства в європейському майбутньому, що надає йому стратегічний вектор для вдосконалення та самореалізації. Принцип адаптивності інституту державної служби підкреслює значення гнучкості та готовності правової системи до змін, що є основним фактором для забезпечення справедливості, стабільності та розвитку суспільства.

Оновлення нормативно-правового регулювання створює потребу у постійному процесі аналізу та адаптації нормативів до поточних потреб суспільства, особливу увагу при цьому приділяють таким аспектам, як технологічний прогрес, зміни в соціально-економічних умовах та нові суспільні потреби.

Узагальнено, що адаптивність інституту державної служби включає чотири ключові напрямки: систематичне оновлення нормативно-правового поля функціонування державної служби, яке забезпечує можливість та готовність правової системи змінювати чи доповнювати нормативи для врахування сучасних реалій та викликів суспільства; гармонізацію внутрішнього законодавства з міжнародними джерелами прав та умовами, щоб забезпечити захист прав та інтересів громадян у змінених умовах та врахувати їхні потреби; швидке реагування на кризові ситуації та екстрені події полягає в тому, що інститут державної служби повинен бути готовими миттєво реагувати на непередбачувані події, кризові ситуації та надавати додаткові механізми та інструменти для управління у вказаних умовах; стимулювання розвитку та інновацій, що включає розробку та вдосконалення правових інструментів та механізмів, спрямованих на сприяння розвитку технологічним та організаційно-управлінським позитивним тенденціям задля забезпечення соціального прогресу.

Ключові слова: інститут державної служби, органи державної влади, європейські стандарти, адаптація, інновації, імплементація, оновлення законодавства.

Sydorovich R. M.,

sudor2023@ukr.net, ORCID ID: 0009-0002-1447-0583

*graduate student of the Institute of Law, Psychology and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University, Lviv*

REQUIREMENTS FOR THE ADAPTABILITY OF THE CIVIL SERVICE INSTITUTE: EUROPEAN INTEGRATION TRENDS

Abstract. The article analyzes the requirements for the adaptability of the civil service institute in the context of the European integration trends of Ukraine.

It was established that the adaptability of the studied institute is an essential principle and requirement of European standards in connection with the trends of globalization, transformation and informatization of social reality. It becomes not just a functional apparatus, but also a living organism that adapts to the requirements of the time and integrates European values into the basis of its activity, the development of the civil service takes place in parallel with the choice of society in the European future, which provides it with a strategic vector for improvement and self-realization. The principle of adaptability of the civil service institute

emphasizes the importance of the flexibility and readiness of the legal system for changes, which is the main factor for ensuring justice, stability and development of society.

The updating of legal regulations creates a need for a constant process of analysis and adaptation of regulations to the current needs of society, with special attention being paid to such aspects as technological progress, changes in socio-economic conditions and new social needs.

It is summarized that the adaptability of the civil service institution includes four key areas: systematic updating of the normative-legal field of civil service functioning, which ensures the possibility and readiness of the legal system to change or supplement regulations to take into account modern realities and challenges of society; harmonization of domestic legislation with international sources of rights and conditions to ensure the protection of the rights and interests of citizens in changed conditions and to take into account their needs; rapid response to crisis situations and emergency events is that the public service institution must be ready to respond instantly to unforeseen events, crisis situations and provide additional mechanisms and tools for management in the specified conditions; stimulation of development and innovation, which includes the development and improvement of legal instruments and mechanisms aimed at promoting the development of technological and organizational-management positive trends to ensure social progress.

Key words: civil service institute, state authorities, European standards, adaptation, innovations, implementation, updating of legislation.

JEL Classification: J1, K2

DOI: 10.32782/2616-7611-2023-14-05

Постановка проблеми. Вивчення і розуміння феномену державної служби є актуальним завданням у контексті сучасних глобальних трансформацій та викликів, які залишають під сумнів традиційні концепції та установи. Упровадження нових технологій, зміни в економічних моделях та постійна еволюція політичних процесів створюють унікальну обстановку, яка вимагає глибокого аналізу та переосмислення сутності та функцій державної служби.

У сучасному інформаційному суспільстві державна служба має бути не тільки ефективною, але й адаптивною до технологічних змін. Юридичне обґрунтування цього процесу вимагає, які цінності та етичні стандарти повинні керувати застосуванням новітніх технологій у сфері державної служби.

Теоретико-правове дослідження інституту державної служби є суттєвим завданням у забезпеченні сталого розвитку та функціонування сучасної держави, дозволяє ідентифікувати ключові цінності та цілі, які лягають в основу такої діяльності, та адаптувати їх до змінних умов. Вивчення правових аспектів нормативного визначення принципів державної служби сприяє створенню більш ефективних та сучасних підходів до управління та відповідає вимогам сучасного світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання трансформації, адаптації державної служби, імплементації позитивних стандартів в національне право ставало предметом розгляду представників національної теоретико-право-

вої, адміністративної, конституційної доктрини, зокрема питання досліджували І. Жаровська, Н. Бортник, Б. Мельниченко, І. Личенко, В. Ковальчук, Н. Панова, І. Хомишин, В. Мельник та інші. Однак новітні виклики та загрози вимагають оновленого погляду на проблему, розкриття філософсько-правової, теоретико-правової, практиологічної сутності правової природи цього питання в світлі євроінтеграційних прагнень України.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз вимог до адаптивності інституту державної служби в контексті євроінтеграційних тенденцій України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Євроінтеграційні прагнення України стали неабиякою каталізатором суспільних, політичних та економічних змін у країні. Однією з ключових складових успішного євроінтеграційного процесу є ефективна та професійна державна служба, яка змінює значущу роль у втіленні європейських стандартів та цінностей. Державна служба в умовах євроінтеграції перетворюється на ключовий інструмент стратегічної трансформації суспільства., вона стає не тільки механізмом реалізації публічної політики, але й осередком, де формуються та реалізуються європейські цінності, які застосовують принципи справедливості, прозорості та відкритості.

Європейська інтеграція вимагає високого рівня професіоналізму в державній службі, як вказує В. Стахл, така правова екосистема

вважається безпосередньо відповідальною за етичні та соціальні наслідки своїх складових частин [1]. В. Хонг в свою чергу доводить, що правова політика держави щодо державних службовців відіграє важливу роль у формуванні та в сучасному та перспективному розвитку [2].

Суттєвим принципом і вимогою європейських стандартів у зв'язку з тенденціями глобалізації, трансформації та інформатизації суспільної реальності є адаптивність досліджуваного інституту. Він стає не просто функціональним апаратом, але і живим організмом, який адаптується до вимог часу та інтегрує європейські цінності в основі своєї діяльності, розвиток державної служби відбувається паралельно з вибором суспільства в європейському майбутньому, що надає йому стратегічний вектор для вдосконалення та самореалізації.

Принцип адаптивності означає здатність сутностей, організмів, систем або суспільств адекватно реагувати на зміни у своєму оточенні, забезпечуючи власну життєздатність та стійкість, і в філософсько-правовому аспекті включає ряд концептуальних тез. Зокрема гносеологічні концептуальні парадигми еволюції, котрі відображають той факт, що організми, які найкраще пристосовані до змін у середовищі, мають більші шанси на виживання та розмноження. Принцип адаптивності набуває важливого значення в прагматичній філософії, що підкреслює практичну корисність та придатність сутностей до вирішення конкретних завдань і проблем, а у системній методології адаптивність розглядається як одна з ключових властивостей системи, яка може змінювати свою структуру та функціонування для відповідності на нові умови, ставати більш стійкою та життєздатною. У контексті екзистенціалістичної філософії права принцип адаптивності може розглядатися як здатність індивідууму, інституції або суспільства адаптуватися до змін у власному існуванні та вирішувати екзистенційні проблеми.

Адаптивність, таким чином, є ключовим елементом для розуміння та оцінки відносин сутності з їх оточенням, а також для розгляду їхнього розвитку та життєздатності, показує фундаментальну владність багатьох систем, яка є необхідною для їхнього життя та розвитку в незрівнянно змінному світі. У контексті права принцип адаптивності відображає потребу та здатність правової системи та її нормативні акти змінюються та застосовуються до нових умов, вимог та викликів, що виникають у суспіль-

стві, інститут державної влади не є винятковим у цьому аспекті.

Загалом вимоги адаптивності інституту державної служби включають чотири ключові напрямки. Розглянемо їх детальніше.

Систематичне оновлення нормативно-правового поля функціонування державної служби, оскільки принцип адаптивності забезпечення можливості та готовності правової системи змінювати чи доповнювати нормативи для врахування сучасних реалій та викликів, таких як технологічний прогрес, зміни соціально-умов, нові суспільні потреби. Цей принцип забезпечує можливість та готовність правової системи реагувати на зміни у суспільстві та навколишньому середовищі, виявляється у здатності служби до внесення змін, адаптації та вдосконалення правових норм та положення з призначення врахування сучасних реалій та викликів.

Оновлення нормативно-правового поля означає постійний процес аналізу та адаптації нормативів до поточних потреб суспільства, особливу увагу при цьому приділяють таким аспектам, як технологічний прогрес, зміни в соціально-економічних умовах та нові суспільні потреби. Наприклад, розвиток інформаційних технологій вимагає оновлення правових норм, що регулюють сферу цифрового простору та інтернет-комунікацій.

Забезпечення можливості оновлення нормативно-правового поля є необхідною умовою для того, щоб правова система залишалася актуальною та ефективною в сучасному суспільстві, це також важливий механізм для запобігання застою та забезпечення відповідності норм права реальним потребам та цінностям громадян.

Сучасне право нерідко має адаптуватися до міжнародних норм та стандартів, що може включати у себе *гармонізацію внутрішнього законодавства з міжнародними джерелами права*, конвенціями та угодами, гарантуючи, що функціонування інституту державної служби може ефективно захищати права та інтереси громадян у змінних умовах та урахувати їхні потреби.

Гармонізація внутрішнього законодавства з міжнародними стандартами державної служби є кроком для країни, що передбачає інтеграцію в міжнародне співтовариство та відповідати міжнародним нормам у сфері державного управління, процес включає в себе визнання та врахування міжнародних стандартів щодо державної служби в якості важливого компонента правового регулювання. Нині активно розвивається регіональне право, зокрема європейське зако-

нодавство про державну службу [3]. Закони та інші нормативно-правові акти, що стосуються державної служби, повинні бути адаптовані до вимог та стандартів міжнародних та регіональних договорів та конвенцій, важливим аспектом гармонізації є визначення відповідальності за невиконання міжнародних зобов'язань у сфері державної служби, також необхідно встановити ефективні механізми моніторингу та контролю за виконанням міжнародних стандартів щодо державної служби. Гармонізація вимагає оновлення системи підготовки державних службовців, щоб вони могли ефективно виконувати свої обов'язки відповідно до міжнародних стандартів, цей процес є кроком до підвищення якості державного управління, сприяє підвищенню довіри до державних інституцій та створює умови для ефективного функціонування державного апарату.

Швидке реагування на кризові ситуації та екстрені події полягає в тому, що державна система, її правові, соціальні, політичні та культурні гарантії повинні бути готовими швидко реагувати на непередбачувані події, кризові ситуації та надавати додаткові механізми та інструменти для управління ними, наприклад, як зазначають литовські науковці «ситуація, спричинена кризою, зробила електронне лідерство обов'язковим через впровадження дистанційної роботи» [4].

Реагування на кризові ситуації та екстрені події в правовій системі є критичним аспектом забезпечення безпеки, захисту громадського порядку та відновлення нормального функціонування суспільства під час надзвичайних ситуацій. Цей аспект забезпечує необхідність готовності публічної служби до швидкого та ефективного реагування на непередбачувані події, які загрожують безпеці та стабільності суспільства.

Реагування на кризові ситуації та екстрені події в правовій системі є критичним місцем для забезпечення безпеки та захисту громадян, а також для відновлення нормального життя після непередбачуваних подій. Забезпечення ефективного та вичерпного правового регулювання є продуктом елементом стабільності та довіри до державної влади в умовах кризових ситуацій. Це забезпечує найголовніше завдання – визначення та захист прав громадян у кінцевому моменті їхнього життя. Особливу увагу необхідно приділити встановленню чітких норм та положень, які гарантують право на евакуацію, медичну допомогу, житло, соціальний захист тощо. Ці гарантії залишаються найбільш

актуальними та життєво важливими саме в найважчі часи кризи.

Адаптивність державної служби до кризових умов є аспектом ефективного функціонування державного апарату в непередбачуваних ситуаціях та надзвичайних ситуаціях. Цей процес забезпечує здатність та готовність державних органів та служби швидко адаптуватися до нових умов, реагувати на кризу та забезпечувати необхідні послуги та заходи для забезпечення безпеки, стабільності та захисту інтересів громадян.

Загалом адаптивність інституту державної служби при кризових соціально політичних обставинах включає: гнучкість та швидкість реагування (важливим аспектом адаптивності є здатність державних структур оперативно реагувати на кризові ситуації, що може включати швидке прийняття рішень, активацію кризових комісій та координацію дій між кращими органами влади); готовність до впровадження спеціальних заходів у тому числі превентивність розроблення планів та стратегій готовності до кризових ситуацій; координація з іншими структурами публічно-правового та громадського секторів (в цьому аспекті вагомою є теорія спільного виробництва, що має на меті створення інноваційних рішень для покращення стійкості та легітимності шляхом включення та розширення можливостей усіх інтересів у проектах, будь то розвиток громади, інтеграція біженців, соціальний захист, освіта чи щось інше [5], а в аспекті кризових ситуацій взаємодія державного сектору і інститутів громадянського суспільства створюють ефективну систему подолання проблеми); комунікація та інформування громадськості, оскільки адаптивність державної служби також включає в себе ефективну комунікацію з громадськістю та забезпечення доступу до необхідної інформації під час кризових ситуацій.

В контексті сучасної геополітичної реальності України, адаптація інституту державної служби до військових умов є невід'ємною частиною забезпечення національної безпеки та ефективного управління в умовах війни. Вона вимагає спеціальних заходів, планування та підготовки, щоб забезпечити найвищий рівень захисту інтересів держави та громадян.

І останній напрям – *стимулювання розвитку та інновацій*, оскільки принцип адаптивності розвитку нових правових інструментів та механізмів, що сприяють інноваціям, розвитку економіки та соціального прогресу. Принцип адаптивності в даному контексті означає готов-

ність та ефективність правової системи швидко реагувати на сучасні виклики та можливості, які відображаються в економіці та суспільстві, що включає в себе розробку та вдосконалення правових інструментів та механізмів, спрямованих на сприяння інноваціям, розвитку бізнесу та соціального прогресу.

Прогрес у цифровій трансформації, штучному інтелекті, інформаційних обчисленнях, Інтернеті речей, блокчейні, великих даних, інтелектуальній роботі, сумісності інформаційних систем тощо змінюють природу зв'язку між технологіями та сферою публічної служби [6]. В умовах стрімкого технологічного розвитку правова система повинна бути готова до регулювання нових технологій та інновацій, забезпечуючи їх безпеку та етичність, сприяючи розвитку науки та сталому розвитку та покращенню життя громадян. У цьому контексті інновації в інституті державної служби стають ключовим фактором для забезпечення ефективності та адаптованості державного апарату до викликів сучасності, так «штучний інтелект використовується в державному секторі для автоматизованого прийняття рішень, для чат-ботів для надання інформації та порад, а також для громадської безпеки» [7].

Однією з першочергових інновацій є впровадження цифрових технологій та електронного урядування. Це відкриває широкі можливості для забезпечення швидкого та зручного доступу громадян до державних послуг, а також покращує моніторинг та аналіз ефективності державного управління. Додатковим кроком, на нашу думку, слід визначити розвиток систем електронних реєстрів та баз даних, які дозволяють автоматизувати обробку інформації та забезпечити її надійність та конфіденційність, стимулюючи збільшення ефективності прийняття рішень та зменшення адміністративних витрат.

Невід'ємною частиною інновацій є розвиток гнучких форм організації роботи, що дозволяє пристосувати державний апарат до конкретних завдань та завдань, необхідно акцентувати також увагу на розвитку кадрового потенціалу, впровадження нових методів та технологій вимагає наявності висококваліфікованих спеціалістів, здатних ефективно використовувати ці інструменти.

Штучний інтелект в контексті інноваційної адаптивності відіграє суттєву роль, тут слід підкреслити напрямок, узятий державами-членами ЄС, підписавши ще в 2018 році Декларацію про співробітництво в галузі штучного інтелекту

[8], яка містить зобов'язання об'єднати зусилля та залучитися до спільного політичного підходу, використовувати досягнення та інвестиції в штучний інтелект європейської дослідницької та бізнес-спільноти, водночас належним чином вирішуючи відповідні соціальні, економічні, етичні та правові питання. М. Куземські та Дж. Місурака доводять, що ці зусилля підтверджують твердий намір європейських країн бути головними дійовими особами в регулюванні використання штучного інтелекту в суспільстві та стимулювати його розвиток, наприклад, більш чіткою дисципліною доступу до наборів публічних даних [9]. Долучення України до нових європейських стандартів має суттєве значення як для інноваційної, так й адаптивності інституту державної служби.

Висновок. Принцип адаптивності інституту державної служби підкреслює значення гнучкості та готовності правової системи до змін, що є основним фактором для забезпечення справедливості, стабільності та розвитку суспільства. Адаптивність інституту державної служби включає чотири ключові напрямки: систематичне оновлення нормативно-правового поля функціонування державної служби, яке забезпечує можливість та готовність правової системи змінювати чи доповнювати нормативи для врахування сучасних реалій та викликів суспільства; гармонізацію внутрішнього законодавства з міжнародними джерелами прав та умовами, щоб забезпечити захист прав та інтересів громадян у змінених умовах та врахувати їхні потреби; швидке реагування на кризові ситуації та екстрені події полягає в тому, що інститут державної служби повинен бути готовими миттєво реагувати на непередбачувані події, кризові ситуації та надавати додаткові механізми та інструменти для управління у вказаних умовах; стимулювання розвитку та інновацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Stahl B.C. Embedding responsibility in intelligent systems: from AI ethics to responsible AI ecosystems. *Sci Rep* 2023. Vol. 13, 7586 URL: <https://doi.org/10.1038/s41598-023-34622-w>
2. Hong V.V. The State's Legal Policy and Management on Civil Servants: The Current Situation and Issues Raised. *International Journal of Early Childhood Special Education* 2022. Vol. 15(3)
3. Bradley K. European Union Civil Service Law. In Hofmann H. Rowe G., Turk A. H (eds), *Specialized Administrative Law of the European Union: A Sectoral Review*. Oxford University Press, 2018.

4. Toleikienė R., Rybnikova I., Juknevičienė V. Whether and how does the Crisis-Induced Situation Change e-Leadership in the Public Sector? Evidence from Lithuanian Public Administration. *Toleikienė*. 2020. Special Issue: Public Administration's Response to the COVID-19 Pandemic. P. 149–166.

5. Nielsen N. J. Governance or Interpellation? An Elaboration of Civil Servant Practice(s), *Ethnologia Europaea*. 2022. Vol. 52(1) P. 1–22. doi: <https://doi.org/10.16995/ee.3004>.

6. Casalino N., Saso T., Borin B., Massella E., Lancioni F. Digital Competences for Civil Servants and Digital Ecosystems for More Effective Working Processes in Public Organizations. *Digital Business Transformation*, 2020, Vol. 38. P. 315–326.

7. Henman P. Improving public services using artificial intelligence: possibilities, pitfalls, governance, *Asia Pacific Journal of Public Administration*, 2020. Vol. 42:4. P. 209–221, DOI: 10.1080/23276665.2020.1816188.

8. Communication from the commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the regions. Artificial Intelligence for Europe. SWD(2018) 137 final.

9. Kuziemski M., Misuraca G. AI governance in the public sector: Three tales from the frontiers of automated decision-making in democratic settings Telecommunications Policy. 2020. Vol. 44, Is. 6, 101976.

REFERENCES:

1. Stahl B.C. (2023) Embedding responsibility in intelligent systems: from AI ethics to responsible AI ecosystems. *Sci Rep*. Vol. 13, 7586 URL: <https://doi.org/10.1038/s41598-023-34622-w>.

2. Hong V. (2022) The State's Legal Policy and Management on Civil Servants: The Current Situation

and Issues Raised International Journal of Early Childhood Special Education. Vol. 15(3).

3. Bradley K. (2018) European Union Civil Service Law. In Hofmann H. Rowe G., Turk A. H (eds), *Specialized Administrative Law of the European Union: A Sectoral Review*. Oxford University Press.

4. Toleikienė R., Rybnikova I., Juknevičienė V. (2020) Whether and how does the Crisis-Induced Situation Change e-Leadership in the Public Sector? Evidence from Lithuanian Public Administration. *Toleikienė*. Special Issue: Public Administration's Response to the COVID-19 Pandemic. P. 149–166.

5. Nielsen N. J. (2022) Governance or Interpellation? An Elaboration of Civil Servant Practice(s), *Ethnologia Europaea* Vol. 52(1), 1–22. doi: <https://doi.org/10.16995/ee.3004>.

6. Casalino N., Saso T., Borin B., Massella E., Lancioni F. (2020) Digital Competences for Civil Servants and Digital Ecosystems for More Effective Working Processes in Public Organizations. *Digital Business Transformation*, Vol. 38. P. 315–326.

7. Henman P. (2020) Improving public services using artificial intelligence: possibilities, pitfalls, governance, *Asia Pacific Journal of Public Administration*, Vol. 42:4 P. 209–221, DOI: 10.1080/23276665.2020.1816188.

8. Communication from the commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the regions. (2018) Artificial Intelligence for Europe. SWD(2018) 137 final.

9. Kuziemski M., Misuraca G. (2020) AI governance in the public sector: Three tales from the frontiers of automated decision-making in democratic settings Telecommunications Policy. Vol. 44, Is. 6, 101976.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2023